

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права та гуманітарних наук
Кафедра конституційного права та галузевих дисциплін

08-02-04М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять
та самостійної роботи

з навчальної дисципліни

«Актуальні проблеми трудового права та права
соціального забезпечення»

для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за
освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності D8
«Право» денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою з якості
ННППГН
Протокол №9 від 20.05.2026 р.

Рівне – 2026

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності D8 «Право» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Міщук І. В., Пасічнюк В. Б. – Рівне : НУВГП, 2026. – 35 с.

Укладачі: Міщук І. В., кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін;

Пасічнюк В. Б., старший викладач кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Міщук І. В., кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Керівник (гарант) ОП: Швець О. М., кандидат юридичних наук, доцент кафедри правових природоохоронних дисциплін.

© І. В. Міщук,
В. Б. Пасічнюк, 2026
© НУВГП, 2026

Зміст

Передмова.....	4
1. Опис навчальної дисципліни та її структура.....	4
1.1. Опис навчальної дисципліни.....	4
1.2. Тематика практичних занять та шкала оцінювання.....	7
1.3. Критерії оцінювання.....	9
2. Плани практичних занять.....	11
3. Самостійна робота студентів.....	29
4. Рекомендована література.....	32

Передмова

Шановні здобувачі освіти!

Ви приступаєте до вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення». Методичні вказівки допоможуть вам готуватись до практичних занять, сприятимуть в організації індивідуальної та самостійної роботи.

Навчальна дисципліна «Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення» взаємодіє з такими освітніми компонентами робочого плану, які передують її вивченню та які спираються на її вивчення: «Актуальні проблеми медіації», «Виробнича практика», «Єдиний державний кваліфікаційний іспит».

1. ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1. Опис освітньої компоненти

Метою освітньої компоненти «Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення» є набуття здобувачами вищої освіти знань у галузях права, які регулюють відносини у сфері праці (її безпеки, охорони та інше), зайнятості та соціального забезпечення. Здобувачі повинні розуміти роль цих галузей права у вирішенні завдань соціального, правового і економічного розвитку суспільства та держави. Важливим у цьому значенні є показ додержання правності та законності в соціально-трудовах та тісно пов'язаних з ними правовідносинах.

Завдання освітньої компоненти полягає у досконалому аналізі та вивченні:

- 1) актуальних питань системи трудового права, а саме:
 - особливостей реалізації трудових прав людини і громадянина;
 - застосування норм чинного трудового законодавства;

- правових проблем, що виникають при врегулюванні трудових правовідносин між працівником та підприємством, установою, організацією, фізичною особою, що використовує найману працю;
 - особливостей розгляду та вирішення індивідуальних і колективних трудових спорів в Україні;
 - правових статусів різних суб'єктів трудових правовідносин;
 - підстав та умов виникнення, зміни та припинення трудових правовідносин;
 - особливостей проведення переговорів та укладання трудових договорів;
 - правового забезпечення робочого часу та часу відпочинку працівників;
 - специфічних способів захисту трудових прав в Україні;
- 2) актуальних питань системи права соціального забезпечення а саме:
- законодавчого забезпечення наявних у суспільстві соціальних ризиків і діючих в Україні страхових стандартів;
 - правового забезпечення системи пенсійного забезпечення;
 - особливостей правового регулювання спеціальних пенсій;
 - функціонування системи центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
 - різних видів соціальних допомог, соціальних послуг, соціальних пільг та інших видів соціального захисту.

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері права.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

СК1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.

СК5 Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосовування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК7. Здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства в Україні.

СК9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.

СК11 Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів.

СК14. Здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

СК15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

Результати навчання:

РН1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

РН3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

PH6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

PH7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

PH8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

PH9. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг.

PH11. Використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції.

PH14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

PH15. Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування.

PH16. Брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

PH17. Інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності.

1.2. Тематика практичних занять та шкала оцінювання

№	Назва теми	К-сть годин д.ф. / з.ф.	Оцінка, балів
Змістовний модуль 1. Актуальні питання правового регулювання трудових відносин		10/6	26
1.	Теоретико-правові аспекти трудового права і законодавства. Зайнятість і працевлаштування.	2/1	3
2.	Практичні питання правового	2/1	5

	забезпечення договірною регулювання праці в Україні.		
3.	Актуальні питання правового забезпечення робочого часу та часу відпочинку в Україні.	2/1	5
4.	Організаційно-правове забезпечення оплати, охорони та безпеки праці в Україні та за кордоном.	1/1	5
5.	Юридична відповідальність у трудовому праві: практичний аспект.	1/1	5
6.	Актуальні питання розгляду і вирішення трудових спорів в Україні.	2/1	3
	Модульний контроль 1		20
	Змістовий модуль 2. Актуальні питання права соціального забезпечення	10/6	26
7.	Право соціального забезпечення: поняття, предмет, система та основні категорії.	2/1	3
8.	Нормативно-правове забезпечення соціальних ризиків та страхових стандартів.	2/1	5
9.	Практичні аспекти соціально-забезпечувальних правовідносин.	2/1	5
10.	Пенсійне забезпечення в Україні: законодавче регулювання та актуальні питання.	1/1	5
11.	Страхові та державні соціальні допомоги	1/1	5
12.	Соціальні послуги, соціальні пільги та інші види соціального захисту: практичний аспект	2/1	3
	Модульний контроль 2		20
	Індивідуальна робота		8
	Всього:	20/12	100

Підготовка до практичного заняття повинна включати:

1. Вивчення матеріалів лекцій за темами заняття.
2. Опрацювання законодавчих актів, судових рішень та юридичної практики за темою заняття.
3. Опрацювання навчально-методичних, наукових та літературних джерел за темою заняття.
4. Підготовка індивідуальних завдань в контексті самостійної роботи студентів за темою заняття.

Для досягнення мети навчальної дисципліни «Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення» студентам необхідно вчасно та якісно виконувати практичні завдання та вчасно здати модульні контролі знань.

Додаткові бали студенти можуть отримати за: участь у наукових конференціях, круглих столах, написання наукових тез, статей, рефератів дослідницького характеру за темою курсу. Тему дослідницької роботи студенти можуть вибрати самостійно за погодженням із викладачем.

1.3. Критерії оцінювання

Основні критерії, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені силябусом навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів;

- своєчасність виконання;
- дотримання вимог до оформлення (конструкторської та технологічної документації, ДСТУ тощо).

Критерії оцінювання практичних завдань.

(у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру, порушені терміни виконання та вимоги до оформлення;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці, порушені терміни виконання та вимоги до оформлення;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

**у разі колективного виконання завдань передбачається розподіл балів між виконавцями*

Критерії оцінювання ситуаційних вправ, конкретних ситуацій та інших завдань творчого характеру*

(% від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало, порушені терміни виконання;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження здобувача вищої освіти недостатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог до термінів та оформлення;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки не системного характеру;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

**у разі колективного виконання завдань передбачається розподіл балів між виконавцями*

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовний модуль 1.

Теоретико-правові аспекти трудового права і законодавства. Зайнятість і працевлаштування.

План заняття

- 1.1. Загальноправові аспекти трудового права.
- 1.2. Системи трудового законодавства України: поняття та елементи.
- 1.3. Сучасні підходи до регулювання трудових правовідносини.
- 1.4. Структура, класифікація і зміст основних видів трудових правовідносин.
- 1.5. Аналіз правових статусів суб'єктів трудового права.
- 1.6. Правове закріплення понять «зайнятість», «працевлаштування».
- 1.7. Правовий статус суб'єктів, що здійснюють працевлаштування.
- 1.8. Актуальні питання гарантій та заходів у сфері зайнятості та працевлаштування.

Контрольні питання:

1. Наведіть приклади правових норм, що регулюють відносини в сфері праці в Україні.
2. У чому виявляється єдність і диференціація трудового законодавства?
3. Які завдання органів влади в галузі регулювання трудових відносин?
4. Як діють нормативно-правові акти про працю у часі, просторі і за категоріями працівників?
5. Дайте короткий аналіз статей Конституції України у яких закріплено принципи правового регулювання праці (зокрема, статей 43, 44, 45, 46, 24).
6. Проаналізуйте повноваження суб'єктів трудового права.

7. Які, на Вашу думку, категорії осіб відносяться до зайнятого населення.
8. Для яких категорій громадян встановлено особливі гарантії при втраті роботи?

Тести

1. Визначте три юридичні підстави, за яких центр зайнятості припиняє реєстрацію особи як безробітної:

- Особа знайшла роботу та працевлаштувалася самостійно.
- Особу притягнуто до адміністративної відповідальності.
- Відмова від однієї запропонованої підходящої вакансії.
- Працевлаштування шляхом укладення трудового договору або контракту.
- Початок навчання за заочною формою.
- Поновлення працівника на попередньому місці роботи на підставі рішення суду.
- Неявка до центру зайнятості без поважних причин протягом двох тижнів.

2. Протягом якого строку працівник має право звернутися до суду з вимогою про поновлення на роботі після звільнення?

- Протягом одного місяця з дня отримання копії наказу (розпорядження) про звільнення.
- Протягом трьох місяців з моменту отримання копії наказу про звільнення.
- Протягом двох тижнів після проведення остаточного розрахунку з працівником.
- Протягом десяти днів після отримання трудової книжки із записом про звільнення.

Ситуативне завдання до теми. Бригадир Карпів С. уклав із виробничим кооперативом договір, за яким його бригада зобов'язувалася відремонтувати токарний станок і вентиляцію цеху. Вартість роботи оцінена у 18 тис. грн. Строк виконання – один місяць. Після закінчення роботи кооператив відмовився оплатити усю суму, посилаючись на низьку якість ремонту.

Карпів звернувся до суду. Яким законодавством повинен керуватися суд, вирішуючи цей спір? Відповідь аргументуйте.

Тема 2. Практичні питання правового забезпечення договірного регулювання праці в Україні.

План заняття

1. Колективний договір (поняття і сторони, дія зміст).
2. Практичні питання укладання та застосування колективних договорів.
3. Поняття, зміст, види та особливості трудових договорів.
4. Процедура укладання трудового договору: практичний аспект.
5. Переведення та переміщення. Зміна істотних умов праці.
6. Припинення трудового договору.
7. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника.
8. Підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника (роботодавця).
9. Обмеження звільнення з ініціативи власника (роботодавця) деяких категорій працівників.
10. Порядок оформлення звільнення і проведення розрахунку. Правові наслідки незаконного звільнення та відсторонення від роботи (посади).

Контрольні питання:

1. Які додаткові пільги може надавати колективний договір працівникам?
2. Охарактеризуйте особливості набрання чинності колективним договором?
3. Контроль за виконанням колективного договору.
4. Що таке генеральна угода?
5. Що таке регіональна угода?
6. Що таке галузева угода?
7. Порядок укладення трудового договору.
8. Види трудових договорів. Особливості окремих видів трудових договорів.

9. Переведення на іншу роботу: поняття, класифікація переведень.
10. Переміщення на інше робоче місце і його відмінність від переведення.
11. Зміна істотних умов праці.

Тести

1. Вкажіть на алгоритм (послідовність) дій при укладенні трудових договорів:

1. Здійснення повідомлення відповідного органу влади з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування про те, що працівник приймається на роботу;
2. Видання розпорядження чи наказу про найняття працівника на роботу;
3. Подання особою, яка вступає на посаду, потрібних документів;
4. Візи певних посадових осіб і резолюція власника або посадової особи, що має право прийому на роботу.

2. Відповідно до закону сфера застосування контрактів визначається:

1. Сторонами контракту;
2. Законами України;
3. Документами органів виконавчої влади;
4. Актами соціального діалогу.

Ситуативне завдання. Рішенням правління КСП «Дністер» за появу на роботі у нетверезому стані був звільнений з роботи механік Коваль, що працював за трудовим договором, а водій Савчук був з тієї самої причини переведений на іншу, нижче оплачувану посаду терміном на три місяці. Обидва працівники звернулися до суду з проханням захистити їх права. При цьому Коваль посилався на те, що Правила внутрішнього трудового розпорядку КСП взагалі не передбачають підстав звільнення з роботи, а Савчук вважав, що хоч останні і містять норму про «переведення на нижче оплачувану посаду строком до трьох місяців», вона суперечить чинному трудовому законодавству, яке

не встановлює такого виду дисциплінарного стягнення. Зробіть правовий аналіз наведених фактів.

Тема 3. Актуальні питання правового забезпечення робочого часу та часу відпочинку в Україні.

План заняття

1. Поняття і види робочого часу.
2. Режим та облік робочого часу.
3. Тривалість роботи у нічний час.
4. Тривалість роботи напередодні неробочих днів.
5. Відрядження та надурочні роботи.
6. Поняття і види часу відпочинку
7. Міжденні, міжзмінні перерви. Щотижневий відпочинок.
8. Перерва для відпочинку та харчування.
9. Вихідні, святкові й неробочі дні.
10. Відпустка та її види.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте поняття робочий час Наведіть класифікацію робочого часу.
2. Нормальний, скорочений та неповний робочий час.
3. Охарактеризуйте відмінність між неповним робочим часом і сумісництвом.
4. Чим надурочна робота відрізняється від ненормованого робочого дня?
5. Що включають режим і облік робочого часу?
6. У чому полягає правова відмінність скороченого та неповного робочого часу?
7. Охарактеризуйте поняття та види часу відпочинку.
12. Що включає право на відпустку та право використання відпустки?
13. Які існують види додаткових відпусток? Порядок їх надання.

Тести

1. Перерва для відпочинку і харчування відповідно до закону надається, як правило, через певний проміжок часу що відлічується з моменту початку роботи а саме:

1. Трьох годин після початку роботи;
2. Чотирьох годин після початку роботи;
3. П'яти годин після початку роботи;
4. Шести годин після початку роботи.

2. Нормальна тривалість робочого часу для працівників віком від 16 до 18 років не може перевищувати:

1. 24 годин на тиждень;
2. 32 годин на тиждень;
3. 36 годин на тиждень;
4. 40 години на тиждень.

Ситуативне завдання. До служби зайнятості звернувся студент вищого навчального закладу денної форми навчання за сприянням у працевлаштуванні у вільний від навчання час. Але йому було відмовлено, посилаючись на те, що він належить до зайнятого населення.

Чи правомірна така відмова? Чи має право такий студент набути статусу безробітного?

Тема 4. Організаційно-правове забезпечення оплати, охорони та безпеки праці в Україні

План заняття

1. Поняття та особливості оплати праці в Україні.
2. Системи оплати праці, їх практичне застосування.
3. Конституційно-правові основи охорони праці в Україні.
4. Загальна характеристика законодавчих актів сфери охорони праці в Україні.
5. Загальна характеристика підзаконних нормативних актів сфери охорони праці в Україні.

6. Локальне нормативно-правового регулювання охорони праці в Україні.
7. Особливості організаційного забезпечення системи охорони праці в Україні.
8. Актуальні питання та проблеми організаційно-правового регулювання галузі охорони праці в Україні та шляхи їх розв'язання на основі міжнародного досвіду.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення поняттю «заробітної плата».
2. Вкажіть елементи тарифної системи відповідно законодавства про оплату праці.
3. Які умови праці мають враховуватися при розробленні норм виробітку?
5. Охарактеризуйте системи оплати праці.
6. За якою системою здійснюється оплата праці спеціалістів та робітників?
7. Вкажіть на відмінності погодинної та відрядної систем оплати праці.
8. Оплата роботи в надурочний та нічний час.
9. Які існують форми матеріального стимулювання праці працівників.
10. Що включають в себе поняття "основна і додаткова оплата праці"?
11. Охарактеризуйте обмеження утримань із заробітної плати.

Тема 5. Юридична відповідальність у трудовому праві: особливості, застосування

План заняття:

1. Поняття та види дисциплінарної відповідальності.
2. Особливості застосування методів забезпечення трудової дисципліни.
3. Поняття та види дисциплінарних стягнень.
4. Механізм застосування дисциплінарних стягнень.
5. Оскарження та зняття дисциплінарних стягнень.
6. Матеріальна відповідальність сторін трудових правовідносин.
7. Поняття та види матеріальної відповідальності.
8. Види матеріальної відповідальності працівників.
9. Матеріальна відповідальність роботодавця.
10. Актуальні питання застосування дисциплінарної відповідальності.

Контрольні питання:

1. Хто затверджує локальні норми внутрішнього трудового розпорядку?
2. Які норми забезпечують комфортну психологічну обстановку для працівників на виробництві?
3. Що таке дисциплінарний проступок?
4. Відмежуйте дисциплінарний проступок від адміністративного правопорушення?
5. Чи доцільно запроваджувати штраф як засіб стягнення за порушення трудової дисципліни?
6. Чи може застосовуватися як дисциплінарне стягнення скорочення тривалості відпустки працівникові на один тиждень?
7. Охарактеризуйте застосування зауважень та відсторонень від роботи?
8. Чи доцільно фіксувати в локальних нормативно-правових актах види дисциплінарних проступків?
9. Назвіть заходи заохочення дотримання трудової дисципліни?
10. Назвіть види заходів дисциплінарної відповідальності?

Ситуативне завдання. На державному підприємстві вивільнено одного працівника. Про факт вивільнення державна

служба зайнятості повідомлена не була, в зв'язку з чим з підприємства був стягнутий штраф у розмірі річної заробітної плати п'яти працівників, що підлягали вивільненню. Але директор підприємства з цим не погодився, вважаючи, що штраф повинен стягуватися у розмірі річної заробітної плати лише одного працівника, який фактично був вивільнений.

До якого органу слід звертатись для вирішення цього спору і як цей спір має бути вирішений?

Тема 6. Актуальні питання розгляду і вирішення трудових спорів в Україні

План заняття

1. Поняття, причини та види трудових спорів.
2. Індивідуальні трудові спори.
3. Колективні трудові спори.
4. Страйк як засіб вирішення колективного трудового спору.
5. Актуальні питання розгляду і вирішення трудових спорів в Україні.

Контрольні питання:

1. Назвіть види трудових спорів; органи, що вирішують індивідуальні та колективні трудові спори.
2. Визначте способи вирішення колективних трудових спорів.
3. Опишіть порядок вирішення трудових спорів; порядок організації та проведення страйку.
4. Порівняйте індивідуальні та колективні трудові спори; страйк і мітинг.
5. Схарактеризуйте порядок оголошення страйку залежно від рівня колективного трудового спору.
6. Оцініть роль КТС у розв'язанні індивідуальних трудових спорів.
7. Наведіть приклади ситуацій, що можуть призвести до виникнення індивідуальних чи колективних трудових спорів, страйку.

Ситуативне завдання. Іванова було прийнято в автогосподарство водієм і за ним була закріплена легкова

автомашина. Але згодом наказом по автогосподарству Іванова було переведено для роботи на автобусі. При цьому режим роботи та заробітна плата залишились без зміни. Та Іванов відмовився працювати на автобусі, за що був притягнутий до дисциплінарної відповідальності, після чого він звернувся до комісії по трудовим спорам.

Яке рішення повинна винести КТС?

Змістовний модуль 2.

Актуальні питання права соціального забезпечення.

Тема 7. Право соціального забезпечення: поняття, предмет система та основні категорії

План заняття:

1. Поняття та предмет права соціального забезпечення.
2. Поняття соціального забезпечення, соціального захисту, соціальної політики держави.
3. Метод права соціального забезпечення.
4. Основні функції права соціального забезпечення.
5. Система права соціального забезпечення .
6. Взаємозв'язок права соціального забезпечення із іншими галузями права.

Контрольні питання:

1. Які основні риси притаманні системі соціального забезпечення в Україні?
2. Що таке право соціального забезпечення?
3. Яким чином співвідносяться поняття «соціальне забезпечення» та «соціальний захист»?
4. Які взаємозв'язки права соціального забезпечення та трудового права?
5. Охарактеризуйте сучасний стан соціального забезпечення в Україні.

Тести

1. Фінансування соціальної сфери здійснюється із таких джерел?

- а) державний бюджет;
- б) страхові фонди;
- в) місцеві бюджети;
- г) доходи організацій та установ.

2. Метою державного регулювання та нагляду у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування є:

- а) проведення єдиної та ефективної державної політики у цій сфері;
- б) забезпечення реалізації прав громадян на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування;
- в) створення умов для ефективного функціонування та розвитку системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- г) забезпечення дотримання суб'єктами системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування вимог законів, інших нормативно правових актів, що регулюють відносини у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- г) адаптація системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування до міжнародних стандартів;
- д) усі відповіді правильні.

Ситуативне завдання. Визначте основні цілі права соціального забезпечення.

Тема 8. Нормативно-правове забезпечення соціальних ризиків та страхових стандартів.

План заняття:

1. Поняття та ознаки соціальних ризиків. Система соціальних ризиків за законодавством.
2. Безробіття та малозабезпеченість, як соціальні ризики.
3. Втрата працездатності та втрата годувальника, як соціальні ризики.
4. Поняття, мета встановлення та принципи формування державних соціальних стандартів, державних соціальних гарантій, соціальних норм та нормативів.
5. Прожитковий мінімум як базовий державний соціальний стандарт.
6. Система та класифікація соціальних стандартів та нормативів.
7. Основні державні соціальні гарантії.

Контрольні питання:

1. Назвіть ознаки соціальних ризиків.
2. Що таке універсальні соціальні ризики?
3. Назвіть види соціальних стандартів.
4. Охарактеризуйте прожитковий мінімум як базовий державний соціальний стандарт.
5. В яких нормативно-правових актах містяться визначення соціальних стандартів.

Тести

1. Добрати до наступних понять правильні варіанти визначення:

- 1) страховий ризик; 2) страховий випадок; 3) страховий стаж.
 - а) подія, передбачена договором страхування або законодавством, яка відбулася та з настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити виплату страхової суми страхувальнику, застрахованій або іншій третій особі;
 - б) певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання;

в) період, протягом якого особа підлягає загально обов'язковому державному соціальному страхуванню та відбувається перерахування.

внесків на страхування.

Ситуативне завдання. Громадянин Петренко (42 роки) працював токарем на машинобудівному заводі. Внаслідок нещасного випадку на виробництві він отримав важку травму хребта. Лікарсько-консультативна комісія (ЛКК) направила його на медико-соціальну експертну комісію (МСЕК), яка встановила Петренку II групу інвалідності із втратою професійної працездатності на 60%. На утриманні Петренка перебуває неповнолітній син (14 років), а дружина є офіційно безробітною.

1. Які соціальні ризики виникли у цій ситуації?
2. Які соціальні наслідки тягнуть за собою ці ризики?
3. На які види соціального забезпечення (виплати та послуги) має право громадянин Петренко та його родина?

Тема 9. Практичні аспекти соціально-забезпечувальних правовідносин.

План заняття:

1. Поняття, особливості, види, класифікація соціально-забезпечувальних правовідносин.
2. Соціально страхові правовідносини.
3. Суб'єкти соціально забезпечувальних правовідносин.
4. Об'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин.
5. Зміст соціально-забезпечувальних правовідносин.
6. Актуальні питання в регулюванні соціально-забезпечувальних правовідносин та шляхи їх подолання.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте відносини із загальнообов'язкового державного соціального страхування.

2. Охарактеризуйте відносини з приводу забезпечення громадян соціальною допомогою.
3. Визначте коло суспільних відносин, які утворюють предмет права соціального забезпечення, та назвіть критерії для їх класифікації.
4. Охарактеризуйте соціальні відносини з приводу забезпечення громадян компенсаційними виплатами.
5. Охарактеризуйте процедурні та процесуальні правовідносини у сфері соціального забезпечення.

Ситуативне завдання. Громадянка М. звільнилася з роботи за власним бажанням через переїзд чоловіка в інший населений пункт. Вона звернулася до центру зайнятості з метою реєстрації як безробітна та отримання допомоги по безробіттю. Їй було відмовлено у виплатах. Чи є відмовою правомірною?

Тема 10. Пенсійне забезпечення в Україні: законодавче регулювання та актуальні питання.

План заняття:

1. Поняття та види страхових пенсій.
2. Пенсії за віком.
3. Пенсії по інвалідності.
4. Пенсії в разі втрати годувальника.
5. Поняття і підстави призначення пенсії за вислугу років.
6. Суб'єкти пенсій за вислугу років.
7. Специфіка правового забезпечення окремих громадян пенсіями за вислугу років.

Контрольні питання:

1. Які умови для призначення пенсії за віком?
2. Як відбувається перерахунок пенсій?
3. Які документи необхідні для призначення пенсії?
4. Як перевірити правильність нарахування пенсії?
5. Які підстави для припинення або зменшення пенсійних виплат?

6. Які особливості призначення пенсій для різних категорій громадян?
7. Як обчислюється страховий стаж для пенсії?
8. Як враховується заробітна плата при розрахунку пенсії?
9. Види пенсій:
10. Які види пенсій існують в Україні, які особливості пенсій за інвалідністю, які особливості пенсій у разі втрати годувальника?

Тести

1. До числа основних державних соціальних гарантій належать:

- а) мінімальний розмір заробітної плати;
- б) мінімальний розмір пенсії за віком;
- в) величина порога індексації грошових доходів громадян;
- г) неоподатковуваний мінімум доходів громадян;
- г) розміри державної соціальної допомоги;
- д) пільги щодо оплати житловокомунальних, транспортних послуг, послуг зв'язку та критерії їх надання.

2. Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених Законом, – це:

- а) перший рівень системи пенсійного забезпечення в Україні;
- б) другий рівень системи пенсійного забезпечення в Україні;
- в) третій рівень системи пенсійного забезпечення в Україні.

Ситуативне завдання. Громадянин І. (61 рік) звернувся до Пенсійного фонду для призначення пенсії за віком. Його загальний страховий стаж становить 29 років. Однак фахівці ПФУ відмовили, посилаючись на те, що для виходу на пенсію у 60 років потрібно мати не менше 33 років стажу. Питання: Чи правомірні дії управління ПФУ? Коли громадянин І. матиме право на призначення пенсії?

Тема 11. Страхові та державні соціальні допомоги: практичні аспекти

План заняття:

1. Страхові соціальні виплати.
 - 1.1. Страхування на випадок безробіття.
 - 1.2. Страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.
 - 1.3. Допомога по тимчасовій непрацездатності (лікарняні).
 - 1.4. Допомога по вагітності та пологах.
 - 1.5. Допомога на поховання.
 - 1.6. Страхування від нещасного випадку на виробництві.
 - 1.7. Витрати на лікування, реабілітацію.
2. Державні соціальні допомоги (не пов'язані зі страхуванням).
 - 2.1. Допомога малозабезпеченим сім'ям.
 - 2.2. Допомога при народженні дитини.
 - 2.3. Допомога самотнім матерям.
 - 2.4. Допомога особам з інвалідністю.
 - 2.5. Державна соціальна допомога дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування.
 - 2.6. Тимчасова допомога на дитину, батько/мати якої ухиляється від сплати аліментів.

Контрольні питання:

1. Класифікуйте страхові соціальні виплати.
2. Класифікуйте державні соціальні допомоги (не пов'язані зі страхуванням)
3. Хто призначає допомогу по тимчасовій непрацездатності?
4. Хто призначає допомогу особам з інвалідністю?
5. Які бувають державні соціальні виплати?
6. Допомога малозабезпеченим сім'ям допомогу дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування?
7. Хто призначає допомогу малозабезпеченим сім'ям?

Тести

1. Державні цільові фонди поділяють на:

- а) спеціальні;
- б) економічні;
- в) соціальні;
- г) політичні.

2. Розподіл відрахувань у Фонд соціального страхування України визначає:

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Верховна Рада України;
- в) усі відповіді правильні.

Тема 12. Соціальні послуги, соціальні пільги та інші види соціального захисту: практичний аспект

План заняття:

- 1. Поняття та правове регулювання соціальних послуг.
- 2. Соціально-побутові послуги.
- 3. Соціально-медичні послуги.
- 4. Психологічні послуги.
- 5. Соціально-педагогічні послуги.
- 6. Соціально-реабілітаційні послуги.
- 7. Соціально-економічні послуги.
- 8. Правові послуги.
- 9. Поняття та види соціальних пільг.
- 10. Інші види соціального захисту.

Контрольні питання:

- 1. Кому можуть надаватись різні соціальні послуги?
- 2. Які категорії визначаються особами із складними життєвими умовами.
- 3. Охарактеризуйте правовий статус Центру соціальних служб для сім'ї дітей та молоді.
- 4. Перерахуйте права і обов'язки фахівці із соціальної роботи.
- 5. Класифікуйте різні соціальні послуги.

6. Що таке соціальна пільга?
7. Що є підставами для отримання соціальної послуги?

Тести

1. Соціальне обслуговування здійснюється шляхом надання соціальних послуг:

- а) за місцем проживання особи (вдома);
- б) в організаціях, що займаються медичною допомогою;
- в) у стаціонарних інтернатних установах та закладах;
- г) у реабілітаційних установах та закладах;
- д) в установах та закладах денного перебування;
- е) в установах та закладах тимчасового або постійного перебування;
- є) у територіальних центрах соціального обслуговування;
- є) в інших закладах соціальної підтримки (догляду).

2. Установа для нічного або тимчасового проживання громадян без визначеного місця проживання, осіб, що постраждали від фізичного або психічного насильства, стихійного лиха, катастрофи тощо, з наданням їм правової, психологічної, соціальної, медичної та побутової допомоги в подоланні тимчасових труднощів, сприянні у встановленні особи, відновленні документів, паспортизації та працевлаштуванні — це:

- а) тимчасовий притулок для дорослих;
- б) тимчасовий притулок для неповнолітніх;
- в) тимчасовий притулок для інвалідів.

3. Самостійна робота студентів

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню здобувачами освіти матеріалу з освітньої компоненти «Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення» та формуванню у них навичок та вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення по темах навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання завдань по темах практичних занять;
- підготовка письмових відповідей на питання для самопідготовки;
- робота в інформаційних мережах;
- вибір теми, розробка плану та написання тез чи наукових статей;
- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення доповідей, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності студентів у сесію.

Перелік тем для тез, доповідей

1. Конституційні гарантії та захист трудових прав в Україні.
2. Соціальне партнерство у сфері трудових відносин за законодавством України.
3. Види трудового договору, особливості їх укладення та розірвання.
4. Міжнародно-правове регулювання праці.
5. Правове регулювання трудових відносин за законодавством України.
6. Проблеми колективно-договірного регулювання праці в ринкових умовах.
7. Правове регулювання матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин.

8. Особливості правового регулювання охорони праці жінок, молоді та інвалідів.
9. Правове регулювання оплати праці за законодавством України.
10. Правове регулювання охорони праці та її організаційно-правові форми в Україні.
11. Правове регулювання захисту прав працівників за законодавством України.
12. Правові засади регулювання трудових відносин у недержавному секторі економіки в контексті трудового права України.
13. Особливості юридичної відповідальності за порушення трудового законодавства України.
14. Правове регулювання індивідуальних і колективних трудових спорів.
15. Правове регулювання робочого часу і часу відпочинку.
16. Правове регулювання трудової дисципліни за законодавством України.
17. Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю України.
18. Міжнародно-правове регулювання захисту інтересів трудящих - мігрантів.
19. Соціальні права в системі прав людини: міжнародно-правовий досвід і законодавство України.
20. Адаптація трудового законодавства України до європейських стандартів: історія, сучасний стан і перспективи.
21. Захист соціальних та економічних прав людини: міжнародні стандарти і законодавство України.
22. Контрольні механізми МОП щодо дотримання міжнародних стандартів праці.
23. Правове регулювання відносин у сфері зайнятості та працевлаштування населення.
24. Правове регулювання оплати праці за законодавством України.
25. Охорона праці за законодавством України.
26. Індивідуальні та колективні трудові спори.
27. Правове регулювання робочого часу і часу відпочинку.
28. Відповідальність працівників за трудовим правом України.

29. Соціальне партнерство у сфері трудових відносин за законодавством України.
30. Колективний договір і угода за законодавством України.
31. Гарантії та компенсації за законодавством України.
32. Правове регулювання атестації працівників і держслужбовців.
33. Види трудових договорів та особливості їх укладення і розірвання.
34. Міжнародно-правове регулювання праці.
35. Юридична відповідальність за порушення трудового законодавства України.
36. Правове регулювання трудових відносин за законодавством України.
37. Проблеми колективно-договірного регулювання праці в ринкових умовах.
38. Правове регулювання матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин.
39. Особливості регулювання охорони праці жінок, молоді та інвалідів.
40. Правові засади регулювання недержавного сектора економіки в контексті трудового права України.

4. Рекомендована література

Основна література

1. Трудове право України : підручник / В. І. Щербина, А. М. Соцький. Чернівці : Технодрук, 2021. 552 с.
2. Трудове право України : підручник (за ред. проф. О. М. Ярошенко). Харків : Вид-во 2022. 376 с
3. Основні напрямки європеїзації правового регулювання оплати праці в Україні : монографія / О. М. Ярошенко, О. Є Луценко, Л. Ю. Малюга, Ю. І. Марченко, А. М. Слюсар; за заг. ред. проф. О. М. Ярошенка. Харків : Юрайт, 2022. 296 с.
4. Право соціального забезпечення : навчальний посібник / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, К. В. Бориченко, В. С. Тарасенко, Є. В. Краснов, О. С. Щукін, А. О. Гудзь, О. В. Корнілова; за заг. ред. Г. І. Чанишевої. Одеса, 2022. 266 с.
5. Боднарук М. І., Орловський О. Я., Бурка А. В. Право соціального захисту. Чернівецький нац. університет, 2021. 148 с.
6. Право соціального захисту / Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, К. В. Бориченко, Є. В. Краснов, В. С. Тарасенко, А. О. Гудзь та ін. Одеса, «Фенікс», 2024. 202 с.
7. Міщук І. В., Батарчук І. Проблемні питання актуалізації трудового законодавства України. The XIII International Science Conference «*Development of modern science: theory, methodology, practice*», March 18 – 19, 2021, Madrid, Spain. P. 75–78.
8. Міщук І. В., Пелешок І. І. Спільні та відмінні ознаки трудового договору і цивільно-правової угоди. XIV Міжнародна науково-практична конференція «*Current issues of science and education*», 23–26 березня 2021, Рим, Італія, С. 81–85.
9. Міщук І. В., Шнайдер А. Форми захисту трудових прав працівників. XXII Міжнародна науково-практична конференція «*Interaction of society and science: prospects and problems*», 20-23 квітня 2021, Лондон, Англія, С. 189–194.
10. Міщук І. В., Соломко С. С. Дотримання трудових прав людини у воєнний період крізь призму Керівних принципів ООН з питань бізнесу і прав людини: проблеми і перспективи

вдосконалення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. Випуск 6. С. 363–365.

11. Міщук І. В., Киричук Б. С. Правові аспекти регулювання механізму конфіскації фінансових активів російських підприємств на території України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Випуск 5. С. 159–164.

12. Міщук І. В., Киричук Б. С. Актуальні зміни трудового законодавства України в умовах правового режиму воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. Випуск 6, С. 411–416.

13. Пасічний В. Б., Головченко О. В. Аспекти врегулювання колективних трудових спорів. *Функціонування правоохоронних органів в умовах сучасності* : зб. наук. робіт учасників Регіональної науково-практичної онлайн конференції (29-30 жовтня 2020 р.). Рівне : НУВГП, 2021. С. 38-42.

14. Пасічний В. Б., Швець О. М. Невиконання роботодавцем законодавства про працю, умов колективного чи трудового договору як підстави для припинення трудових відносин. *Журнал східноєвропейського права*. 2022. № 97. С. 11–16. URL: <http://easternlaw.com.ua/uk/archiv-nomerov/zhurnal-sxidnoyevropejskogo-prava-97>

[extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2022/04/pasichnyuk_shvets_97.pdf](http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2022/04/pasichnyuk_shvets_97.pdf)

15. Пасічний В. Б., Цимбалюк В. І. Теоретико-правовий аналіз окремих положень проекту Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». *Адміністративно-територіальна реформа в Україні: стан, проблеми, перспективи* : матеріали регіональної науково-практичної он-лайн конференції, м. Рівне, 24 березня 2022 р. / за заг. редакцією А. В. Матвійчука. Рівне, Навчально-науковий інститут права Національного університету водного господарства та природокористування, 2022. С. 70–76.

16. Пасічний В. Б. Законодавчі засади здійснення заходів державного нагляду за додержанням законодавства про працю в

Україні у період воєнного стану. Матеріали регіональної науково-практичної он-лайн конференції «*Актуальні проблеми національного адміністративного права в умовах воєнного стану*» 2 березня 2023 р. Рівне : НУВГП. С. 88–90.

17. Пасічнюк В. Б. До питання повідомлень про порушення норм з охорони праці. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «*Актуальні проблеми розвитку сучасного права: українські реалії та зарубіжний досвід*». Рівне : НУВГП, 12 жовтня 2023 року. С. 70–72.

18. Пасічнюк В. Б., Швець О. М. Особливості застосування дисциплінарної відповідальності за екологічні правопорушення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Електронне наукове видання. № 5, 2022. С. 196–200.

19. Пасічнюк В. Б. До питання федерального законодавчого забезпечення охорони праці працівників в Сполучених Штатах Америки. *Актуальні проблеми національного адміністративного права в умовах воєнного стану* : матеріали регіональної науково-практичної он-лайн конференції, м. Рівне, 14 березня 2024 р. / за заг. редакцією А. В. Матвійчука. Рівне, Навчально-науковий інститут права Національного університету водного господарства та природокористування, 2024. С. 82–87.

20. Пасічнюк В. Б. Основи законодавчого регулювання охорони праці в Сполучених Штатах Америки. *Правова компетентність в еру цифрової трансформації* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 1 січня–11 лютого 2024 року. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 73–76.

21. Пасічнюк В. Б. Багатко А. С. Загальні засади юридичної відповідальності за порушення норм охорони та безпеки праці в Сполучених Штатах Америки. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6 2024. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=175>.

22. Пасічнийюк В. Б. Аспекти організаційно-правового забезпечення Звернень громадян в Державну службу України з питань праці. Збірник тез Міжнародної науково-практичної онлайн конференції Навчально-наукового інституту права «УКРАЇНА-2024: ГЛОБАЛЬНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ» 11 жовтня 2024 р. С. 190–193.
23. Пасічнийюк В. Б., Яковчук Я. В. Деякі питання окремих заходів запобігання порушенням норм охорони праці в умовах воєнного стану в Україні. *Вісник УЖНУ*. 87(1)/2025. С. 96–101.
24. Пасічнийюк В. Б. Аналіз деяких новацій проекту Закону України «про безпеку та здоров'я працівників на роботі» Україна-2024: глобальні та регіональні виклики: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції, м. Рівне, 11 жовтня 2025 р. / за заг. редакцією О. А. Мітчук. Рівне, Навчально-науковий інститут права Національного університету водного господарства та природокористування, 2024. 281 с.